

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra veřejného práva

Evropský ombudsman

Bakalářská práce

European Ombudsman

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

**prof. JUDr. Richard Král, Ph.D.,
LL.M., DSc.**

AUTOR PRÁCE

Dominika Mříhladová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 15. 3. 2022

.....

Dominika Mřihladová

Dovoluji si tímto poděkovat prof. JUDr. Richardu Královi, Ph.D., LL.M., DSc. za jeho odborné vedení při vypracování mé bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá tematikou Evropského veřejného ochránce práv, jenž byl ustanoven roku 1993 Maastrichtskou smlouvou. V první části této práce se pojednává o obecných záležitostech spojených s touto funkcí, jako je charakteristika instituce, jeho volba, působnost, pravomoci, postup při řešení stížností a podobně. Druhá část je zaměřena na případy, jimiž se ombudsman zabývá. V práci je i vypracovaná kazuistika vybraných případů řešených Evropským ombudsmanem a také jsou zde uvedeny jiné zdroje pomoci, kam se občané mohou obrátit, v případech, kdy jim ombudsman nedokáže pomoci. V závěru práce je zmíněna Evropská síť veřejných ochránců práv a konkrétně je zde soustředěna pozornost na Veřejného ochránce práv v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Evropský ombudsman, Evropská unie, nesprávný úřední postup, stížnost, pomoc, transparentnost, demokracie, přístup k dokumentům

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with the topic of the European Ombudsman, who was established in 1993 by the Maastricht Treaty. In the first part, the thesis focuses on general issues related to this function such as characteristics of the institution, election, competence, power, complaint procedure, etc. The second part concentrates on cases the ombudsman deals with. The thesis also elaborates a case study of ombudsman's selected cases and also lists other sources of assistance that citizens can turn to in cases where the Ombudsman is unable to help them. Lastly, the European Network of Ombudsmen is mentioned and specifically the focus is on the Public Defender of Rights in the Czech Republic.

KEY WORDS

European ombudsman, European Union, maladministration, complaint, assistance, transparency, democracy, access to documents

Obsah

Úvod.....	6
1. Charakteristika instituce.....	8
1.1 Vývoj ombudsmana.....	9
1.2 Právní základ	11
1.3 Vztah k některým orgánům EU	12
1.4 Volba Evropského ombudsmana	14
1.5 Tým Evropského ombudsmana	15
1.6 Jak se spojit s Evropským ombudsmanem	16
2. Šetření Evropského ombudsmana	18
2.1 Podání stížnosti do rukou Evropského ombudsmana	19
2.1.1 Evropský kodex řádné správní praxe	21
2.2 Pravomoci Evropského ombudsmana při řešení stížností	23
2.3 Evropský ombudsman a přístup veřejnosti k dokumentům EU	24
3. Případy řešené Evropským ombudsmanem	27
3.1 Kazuistika.....	27
3.2 Jiné zdroje pomoci občanům EU mimo Evropského ombudsmana	33
4. Evropská síť veřejných ochránců práv	36
4.1 Veřejný ochránce práv v České republice.....	36
4.1.1 Právní úprava	37
4.1.2 Principy dobré správy	38
4.1.3 Působnost veřejného ochránce práv	41
4.1.4 Činnost veřejného ochránce práv	43
4.1.5 Zvláštní oprávnění a povinnosti veřejného ochránce práv.....	45
4.2 Zástupce veřejného ochránce práv	45
Závěr.....	46
Seznam použité literatury.....	48

"Mým cílem je podporovat instituce EU, aby se staly efektivnějšími, transparentnějšími a odpovědnějšími, strategicky zvyšováním viditelnosti a dopadu činnosti Evropského veřejného ochránce práv."

Emily O'Reilly, 30. 6. 2014

Úvod

Výše uvedený citát Evropské ombudsmanky vypovídá o široké škále činností Evropského veřejného ochránce práv a podpoře institucí v Evropské unii. Předmětem jeho zájmu jsou stížnosti na činnost orgánů EU týkající se především špatného přístupu k informacím a malé transparentnosti. Jeho posláním je přispět k upevnění demokracie a právního státu v naší novodobé Evropské unii. Předpokládá se, že takováto instituce či odpovědný člověk bude mít všeobecnou důvěru a zodpovědnost za vše, co může nějakým způsobem řešit či napravit. Měl by také vyvíjet vlastní iniciativu a mít znalost lidských práv především v našem moderním evropském společenství. Svým snažením přispívá k řešení nesprávných postupů orgánů a institucí Evropské unie. Z dnešního pohledu jej lze charakterizovat jako nestrannou, mimosoudní a nezávislou instituci. Ve své podstatě se jedná o článek stojící mezi státem, respektive EU a občany, přičemž hájí práva občanů vůči státu, respektive EU.

Historie této funkce sahá až do začátku 19. století, kdy tuto pozici začal naplňovat ombudsman zvolený ve Švédsku. Měl dohlížet na dodržování zákonů, jiných právních předpisů a také směřovat svou pozornost na ochranu práv občanů a informovat se o příčinách vzniklých problémů, které nešly již žádným jiným způsobem řešit. Tudíž jeho úloha byla dříve i dnes stále stejná: hájit občany proti porušení pravidel řádné správy ze strany státních, popř. unijních orgánů.

Funkce novodobého Veřejného ochránce práv EU vstoupila do dějin Evropy prostřednictvím Maastrichtské smlouvy, díky níž byla tato instituce zřízena. Nejdříve byl zvolen Jacob Söderman z Finska, který svou pozici zastával v letech 1995 až 2003. Poté byl vystřídán Nikiforem Diamandourem z Řecka. V současné době se funkce ujala Irka Emily O'Reilly, která zvládá

odpovědně řešit mnohé složité případy občanů a jejich problémy s orgány a institucemi Evropské unie, a zároveň se tak snaží předejít zbytečným soudním sporům.

Cílem této bakalářské práce je definovat a charakterizovat instituci Evropského ombudsmana, zaměřit se na vztah občana EU a ombudsmana, jak postupuje při řešení stížností, a také na to, zda vytvoření tohoto institutu přispělo k účinnější ochraně práv občanů Evropské unie. Ke splnění cíle je zapotřebí provést důkladnou analýzu činnosti Evropského veřejného ochránce práv.

1. Charakteristika instituce

Evropský veřejný ochránce práv je nezávislý, nestranný a mimosoudní institut, jenž „přijímá stížnosti od kterékoli osoby s bydlištěm nebo právnické osoby se statutárním sídlem v členském státě.“¹

Ombudsman je veřejný činitel, jehož činnost je soustředěna na veřejnou správu a který požívá silné záruky nezávislosti. Jeho moc spočívá v nezávislosti na jeho rozhodnutí, na rozdíl od soudů. Ombudsman je volen Evropským parlamentem, který jej jmenuje a kontroluje, přičemž teoreticky zachovává jeho autonomii.²

Ombudsman podstatným způsobem přispívá k upevnění demokracie a také právního státu a k respektování lidských práv. K úkolům souvisejícím s funkcí ombudsmana při prosazování odpovědnosti jsou tyto: informovanost, sledování systémové nesrovnalosti prostřednictvím šetření z vlastní iniciativy nebo jinak a zvyšování důvěry občanů vůči správě EU. Evropský ochránce veřejných práv také spolupracuje s řadou nevládních organizací s cílem posílit demokracii, transparentnost a lidská práva.³

Evropský ombudsman musí být nezávislý jak na institucích a orgánech Evropské unie, tak i na členských státech, jelikož nezávislost je jednou z podmínek pro výkon této funkce. Sám ombudsman řekl, že „nezávislost je životně důležitá pro mou důvěryhodnost jako veřejného ochránce práv“. Tato nezávislost upevňuje důvěru občanů vůči instituci.⁴ Nezávislost garantuje SFEU a Statut. V SFEU článku 228 je zakotveno, že „veřejný ochránce práv vykonává své funkce zcela nezávisle. Nevyžaduje ani nepřijímá pokyny.“⁵ Ve Statutu

¹ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. s. 51. ISBN 978-80-7380-611-8.

² MAGNETTE, Paul. Between parliamentary control and the rule of law: the political role of the Ombudsman in the European Union. *Journal of European Public Policy*. 2003, Volume 10, Issue 5, 677-694. ISSN 1350-1763.

³ VOIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. s. 59. ISBN 978-1137573940.

⁴ VOIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. s. 77. ISBN 978-1137573940.

⁵ *Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie*. Úřední věstník Evropské unie C 326/47, 26. 10. 2012 [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

v článku 1 je psáno, že „veřejný ochránce práv je při výkonu své funkce zcela nezávislý a jedná bez předchozího povolení.“⁶

Cílem Evropského ombudsmana je, aby občané věděli o svém právu podat stížnost na nesprávný úřední postup orgánů a institucí Evropské unie ke zlepšení správy Evropské unie.⁷

1.1 Vývoj ombudsmana

Počátek ombudsmanské instituce nalezneme ve Švédsku. První ombudsman byl zřízen roku 1809, jenž se označoval jako „Justitie Ombudsman“, což v překladu znamená Ombudsman pro spravedlnost.⁸

Úřad ombudsmana se rozšířil ve druhé polovině dvacátého století za hranicemi své vlasti. Švédský model byl inspirací pro další severské státy, Finsko v roce 1919, Dánsko v roce 1955, roku 1963 Norsko a na počátku 60. let zeměmi Commonwealthu. Ve většině případů bylo záměrem spíše poskytnout občanům možnosti mimosoudních žalob proti rozhodnutím správních orgánů, než posilovat dělbu moci.⁹ Ve Francii začal roku 1973 ombudsman působit pod názvem „le Médiateur de la République, ve Velké Británii roku 1967 vznikl „Parliamentary Ombudsman“ na základě Parliamentary Commissioner Act. Ve Španělsku byl „El Defensor del Pueblo“ zakotven ústavou v roce 1978. Na rozdíl od Španělska nebo Dánska, kde byla tato instituce zřízena na základě ústavy, ve Francii či Velké Británii se stanovil ombudsman podle zákona.¹⁰

⁶ Nařízení Evropského parlamentu (EU, Euratom) 2021/1163 ze dne 24. 6. 2021, kterým se stanoví pravidla a obecné podmínky výkonu funkce veřejného ochránce práv (statut evropského veřejného ochránce práv): Úřední věstník Evropské unie L 253/1 16. 7. 2021 [online]. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1163>

⁷ DIAMANDOUROS, Nikoforos. *Co pro Vás může udělat evropský veřejný ochránce práv? : Přehled práce veřejného ochránce práv a způsobů, kterými Vám může pomoci*. Evropská společnost, 2008. s. 4,5. ISBN 92-9212-030-1.

⁸ RÖHRICH, Jan. *Postavení evropského ombudsmana*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra evropského práva. Vedoucí práce prof. JUDr. Richard Král, Ph.D., LL.M., DSc.

⁹ MAGNETTE, Paul. Between parliamentary control and the rule of law: the political role of the Ombudsman in the European Union. *Journal of European Public Policy*. 2003, Volume 10, Issue 5, 677-694. ISSN 1350-1763.

¹⁰ RÖHRICH, Jan. *Postavení evropského ombudsmana*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra evropského práva. Vedoucí práce prof. JUDr. Richard Král, Ph.D., LL.M., DSc.

Myšlenka vytvořit Evropského veřejného ochránce práv byla poprvé projednávána v Evropském parlamentu v roce 1979 a tato otázka byla znovu vznesena Adonninovým výborem roku 1985, který byl jmenován za účelem vytvoření „Evropy občanů“. Ale až mezivládní jednání v letech 1990–1991 vedla k Maastrichtské smlouvě, díky níž byla instituce evropského ombudsmana zřízena.¹¹

Zřízení veřejného ochránce práv v návaznosti na Maastrichtskou smlouvu lze považovat za úspěch ve snaze sblížit občany s evropskými institucemi. Maastrichtská smlouva vnesla silnější občanský prvek do zakládajících smluv, což mělo za důsledek větší politickou unifikaci i směřování Společenství k federalistickému pojetí.¹²

Další důležitou smlouvou, která přinesla vývoj ombudsmana, byla Lisabonská smlouva. Zrušení pilířové struktury mělo za důsledek to, že Evropský ombudsman získal větší pravomoc. V minulosti mohli podat občané EU stížnost pouze na nesprávné úřední postupy orgánů a institucí Unie, v dnešní době jsou oprávněni podat stížnost i na jiné unijní subjekty, jako jsou agentury a úřady. Lisabonská smlouva také nabízí možnost občanské iniciativy, což je další příležitost, jak rozšířit práva občanů EU a přiblížit se k přímé demokracii.¹³ Díky Lisabonské smlouvě musí orgány Evropské unie též podněcovat debatu mezi občany a rozmluvu mezi občany a orgány Unie. Občanská iniciativa dle článku 11/4 SEU se vyznačuje tím, že *„nejméně jeden milion občanů Unie pocházejících z podstatného počtu členských států se může ujmout iniciativy a vyzvat Evropskou komisi, aby v rámci svých pravomocí předložila vhodný návrh k otázkám, k nimž je podle mínění těchto občanů nezbytné přijetí právního aktu Unie pro účely provedení Smluv.“*

Podle článku 24 SFEU mají občané Unie tři oprávnění. Podat petici k Evropskému parlamentu, právo na podání stížnosti k Evropskému veřejnému

¹¹ MAGNETTE, Paul. Between parliamentary control and the rule of law: the political role of the Ombudsman in the European Union. *Journal of European Public Policy*. 2003, Volume 10, Issue 5, 677-694. ISSN 1350-1763.

¹² FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. s. 141. ISBN 978-80-7325-450-6.

¹³ POSPÍŠILOVÁ, Andrea. *Evropský veřejný ochránce práv*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Václav Stehlík, LL.M. Ph.D.

ochránci práv a v neposlední řadě se každý občan může písemně obracet na jakýkoliv orgán nebo instituci EU v jazyce, jenž je uveden ve Smlouvě o Evropské unii v článku 55 odstavci 1 a má nárok na odpověď ve stejném jazyce.¹⁴

1.2 Právní základ

Nejdůležitějšími dokumenty, jež definují institut Evropského ochránce veřejných práv, jsou články 20, 24 a 228 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen SFEU), Status Evropského veřejného ochránce práv a článek 43 Listiny základních práv Evropské unie.

Dle článku 20 SFEU, jež zavádí občanství Unie, a článku 24 má každý státní příslušník členského státu právo obracet se na Evropského ombudsmana, je-li to v souladu s článkem 228 SFEU, který detailně popisuje tento zmiňovaný úřad.¹⁵

Listina základních práv EU v hlavě V v článku 43 deklaruje „každému občanovi Evropské unie, fyzické osobě s bydlištěm nebo právnické osobě se sídlem v členském státě právo obracet se na veřejného ochránce práv, v případě nesprávného úředního postupu orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, s výjimkou Soudního dvora Evropské unie při výkonu jeho soudních pravomocí.“¹⁶

Dalším významným nařízením, jež definuje působnost Evropského ombudsmana, je Statut Evropského veřejného ochránce práv. Toto nařízení Evropského parlamentu, k němuž je potřeba souhlas Rady Evropské unie a stanovisko Evropské komise, je rozděleno na 19 článků. Obsahem statutu je vymezení souboru pravidel a základních předpokladů pro výkon této funkce. Statut upravuje například volbu veřejného ochránce práv, skončení nebo

¹⁴ *Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/47, 26. 10. 2012* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

¹⁵ *Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/47, 26. 10. 2012* [online]. [cit. 5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

¹⁶ *Listina základních práv a svobod EU: Úřední věstník Evropské C 326/391 26. 10. 2012* [online]. [cit. 6. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

odvolání z funkce, spolupráci s orgány členských států, institucemi nebo jinými subjekty Unie atd.¹⁷

1.3 Vztah k některým orgánům EU

Evropský ombudsman nepatří k typickým orgánům EU, mezi které se řadí Evropská komise, Evropský parlament, Rada Evropské unie a jiné. Ombudsmana lze nejčastěji v literatuře najít pod pojmem „ostatní instituce“, kde jsou o něm často jen stručné komentáře nebo mnohdy nebývá zmíněn vůbec.

Nejtěsnější vazbu má Evropský ochránce veřejných práv s Evropským parlamentem díky tomu, že Evropský parlament volí ombudsmana, a to vždy na počátku volebního období parlamentu. Tento úřad ombudsman vykonává pět let, přičemž může být zvolen opakovaně. V průběhu svého funkčního období není oprávněn vykonávat jinou, ať už výdělečnou či nevýdělečnou pracovní činnost.

Dalším pojátkem mezi Evropským parlamentem a ombudsmanem je to, že Evropský veřejný ochránce práv každoročně podává parlamentu výroční zprávu o výsledcích svého šetření, což je jakýsi mechanismus zajištění odpovědnosti ombudsmana.¹⁸ Evropský parlament tedy může dohlížet na činnost ombudsmana, ale také s ním spolupracovat v situacích, kdy taková potřeba nastane.

Evropský parlament se může podílet i na odvolání ombudsmana, jelikož podává návrh Evropskému soudnímu dvoru, který ho může zbavit funkce.¹⁹ Metodika odvolání Evropského ombudsmana je upravena v Jednácím řádu Evropského parlamentu v hlavě X, v článku 233. Dle tohoto řádu „jedna desetina všech poslanců může žádat odvolání veřejného ochránce práv, jestliže již nesplňuje podmínky stanovené pro výkon úřadu nebo jestliže se dopustí závažného pochybení.“ Jestliže proběhlo hlasování o uvolnění veřejného

¹⁷ Nařízení Evropského parlamentu (EU, Euratom) 2021/1163 ze dne 24. 6. 2021, kterým se stanoví pravidla a obecné podmínky výkonu funkce veřejného ochránce práv (statut evropského veřejného ochránce práv): Úřední věstník Evropské unie L 253/1 16. 7. 2021 [online]. [cit. 7. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1163>

¹⁸ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/47, 26. 10. 2012 [online]. [cit. 7.2 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

¹⁹ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s.158. ISBN 978-80-7400-546-6.

ochránce práv z jeho úřadu v předešlých dvou měsících, stačí, aby zažádání o odvolání ombudsmana podala pouze jedna pětina všech poslanců.²⁰

Sídlo Evropského ombudsmana je sídlem Evropského parlamentu ve městě Štrasburk, což stanovuje Protokol č. 6 písmeno a).²¹

Dalším významným orgánem Evropské unie, ke kterému má unijní ombudsman vazbu je Komise. Hlavní úkol Evropské komise je tzv. právo iniciativy, což znamená, že Komise je oprávněná předkládat Radě EU návrhy právních předpisů, dále dohlíží na dodržování a správné uplatňování práva Unie a zastupuje EU v mezinárodních organizacích.²²

Evropská komise jako „strážkyně smluv“ dbá na dodržování zakládajících smluv a na povinnosti vyplývající členským státům z těchto smluv. Také má právo vyhotovit stanovisko v konkrétní věci, jež plyne ze SFEU z článku 258. Jestliže dotčený členský stát neuspokojí závěry Komise, ta je pak zmocněna postoupit věc Soudnímu dvoru. Občan jako takový nemá pravomoc zasáhnout do podobných typů řízení, tudíž nemůže rovnou žalovat členský stát, má možnost pouze varovat Komisi před případnou nezákonností formou podnětu, na který má Komise povinnost odpovědět ve lhůtě 15 dní. Úlohou ombudsmana v těchto případech řízení je hlavně revize postupu Komise z hlediska úřední korektnosti. Soustředí se tedy na dodržování zákonných lhůt, zda dotyčná osoba obdržela odpověď nebo jestli byly řádně posouzeny okolnosti daného případu.²³

Dalším významným orgánem Evropské unie s vazbou na ombudsmana EU je Rada. Rada EU je legislativním orgánem, je složena ze zástupců vlád členských států. Společně s Evropským parlamentem přijímá právní akty a schvaluje rozpočet EU navržený Komisí, dále koordinuje politiku Unie, spolupracuje a uzavírá dohody s mezinárodními organizacemi a třetími státy.²⁴

²⁰ *Jednací řád Evropského parlamentu: Evropský parlament* [online]. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2021-01-18-RULE-231_CS.html

²¹ *Protokol (č. 6) o umístění sídel orgánů a některých institucí, subjektů a útvarů Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/265 26. 10. 2012* [online]. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

²² BORCHARDT, Klaus-Dieter. *ABC práva EU*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2017. s. 72. ISBN 978-92-79-63638-7.

²³ POSPÍŠILOVÁ, Andrea. *Evropský veřejný ochránce práv*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Václav Stehlík, LL.M. Ph.D.

²⁴ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 6. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. s. 69,70 ISBN 978-80-7400-752-1.

S Evropským ochráncem veřejných práv nemá Rada tak úzké vztahy jako například s Komisí nebo Evropským parlamentem, ale dává souhlas Evropskému parlamentu ke schválení statutu ombudsmana, čímž se ombudsmanovi rozšiřují obzory, příkladem je spolupráce s dalšími orgány a institucemi stojícími mimo Evropskou unii.²⁵

1.4 Volba Evropského ombudsmana

Volbu ombudsmana má v kompetenci Evropský parlament na počátku svého volebního období. Volba nového ombudsmana se koná z důvodu: skončením jeho výkonu funkce, úmrtím, odstoupením nebo odvoláním. Dle SFEU může být Evropský ombudsman zvolen opakovaně. Předseda Parlamentu při volbě nového veřejného ochránce práv vybídne k přednesení nominací úřad veřejného ochránce práv a určí lhůtu pro jejich podání. Oznámení s výzvou je publikováno v Úředním věstníku Evropské unie.

Je potřeba, aby jmenovaní uchazeči měli oporu alespoň v 38 poslancích (ti musí být příslušníky alespoň dvou členských států), přičemž každý poslanec smí podpořit jen jednoho kandidáta. Katalog se jmény kandidátů se pak předá členům Parlamentu, kteří o novém ombudsmanovi hlasují.

Volba veřejného ochránce práv probíhá na základě většiny odevzdaných hlasů. Úkolem předsedy Parlamentu je postarat se o to, aby před začátkem hlasování byla přítomna minimálně polovina všech poslanců. V případě, že není po prvním ani druhém kole zvolen žádný kandidát, vybírá se ze dvou kandidátů, kteří měli největší počet hlasů ve druhém kole. Pokud nastane situace, kdy budou mít oba kandidáti stejný počet hlasů, má přednost ten kandidát, který je z těch dvou starší.²⁶

Stát se kandidátem na funkci Evropského veřejného ochránce práv s sebou přináší mnoho nezbytných podmínek. Jedna z nejdůležitějších podmínek je ta, že kandidát musí být občanem Evropské unie. Dále musí mít

²⁵ POSPÍŠILOVÁ, Andrea. *Evropský veřejný ochránce práv*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Václav Stehlík, LL.M. Ph.D.

²⁶ *Jednací řád Evropského parlamentu: Evropský parlament* [online]. [cit. 12. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2021-01-18-RULE-231_CS.html

plná občanská a politická práva, splňovat podmínky, jež jsou důležité a žádané pro výkon nejvyšších soudních funkcí v členském státě nebo se vyznačují schopnostmi a kvalifikací nutných pro výkon funkce veřejného ochránce práv. Kandidát nesmí být členem vlády nebo členem Evropského parlamentu, Evropské rady či Evropské komise v období dvou let před tím, než došlo ke zveřejnění dat výzvy k nominaci nových kandidátů na tuto funkci.

Na počátku, při nástupu do své funkce, ombudsman přísahá před Soudním dvorem Evropské unie, že tuto funkci a povinnosti mu vzniklé během funkčního období ze Smluv a dalších nařízení bude vykonávat nezávisle a nestranně.²⁷

Volba veřejného ochránce práv institucí EU zastupující občany Evropské unie zvyšuje legitimitu ombudsmana. Dosavadní zástupci tohoto úřadu dříve působili jako národní ombudsmani, z čehož vyplývá, že poslanci Evropského parlamentu volí zásadně zkušené funkcionáře.²⁸

1.5 Tým Evropského ombudsmana

V EU se využívá 24 různých jazyků, aby se zabezpečilo, že všechny stížnosti budou řádně vyřízeny a zároveň se zajistila informovanost občanů a právnických osob. Díky tomu má Evropský veřejný ochránce práv tým složený ze vzdělaných a schopných zaměstnanců, jež mluví několika světovými jazyky.

Jednou z hlavních organizačních složek Evropského ombudsmana je sekretariát veřejného ochránce práv. Tato složka je přímo odpovědná ombudsmanovi, řídí se jeho instrukcemi a úkoly. Také mu poskytuje rady a pomoc k uskutečňování jeho vizí, záměrů a strategií. Příslušníci tohoto týmu se mohou podílet na přípravě různých projevů, zpráv nebo prezentací, případně mohou veřejného ochránce práv doprovázet na služebních cestách. Skládá se z vedoucího sekretariátu, dvou poradců pro politiku a osobního asistenta veřejného ochránce práv.

²⁷ Nařízení Evropského parlamentu (EU, Euratom) 2021/1163 ze dne 24. 6. 2021, kterým se stanoví pravidla a obecné podmínky výkonu funkce veřejného ochránce práv (statut evropského veřejného ochránce práv): Úřední věstník Evropské unie L 253/1 16. 7. 2021 [online]. [cit. 13. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1163>

²⁸ VOGIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. s. 74. ISBN 978-1137573940.

Dalším důležitým týmem, jenž je odpovědný za souhrnné vedení úřadu veřejného ochránce práv a zároveň i za realizaci jeho strategií, je generální sekretariát. Tento tým je složen z generálního tajemníka, asistenta generálního tajemníka a správce.

Ředitelství pro šetření případů je další částí týmu ombudsmana. Ředitelství zabezpečuje ústřední funkci úřadu. Zaobírá se tedy šetřením eventuálních případů nesprávného úředního postupu institucí, orgánů či agentur EU, případně přispívá k řádné soudní praxi. Součástí tohoto ředitelství je oddělení vyřizování případů.

Pod veřejného ochránce práv spadá také ředitelství pro správu, jehož součástí je i tým pro řízení procesů a správu dokumentů, kontinuitu činnosti a infrastrukturu, dále tým pro rozpočet a finance a tým pro lidské zdroje.

Oddělení pro komunikaci má za úkol informovat veřejnost a všechny zúčastněné subjekty o šetření a činnostech veřejného ochránce práv, ale i o jeho začlenění do diskuzí a tvorby politik v EU. Odpovídá i za koordinaci Evropské sítě veřejných ochránců práv.

Nedílnou součástí týmu ombudsmana je také úředník pro ochranu údajů, referent pro transparentnost a jejich zástupci.²⁹

1.6 Jak se spojit s Evropským ombudsmanem

Stížnost veřejnému ochránci práv může být podána různými způsoby: on-line prostřednictvím emailové adresy eo@ombudsman.europa.eu, poštou na adresu Evropský veřejný ochránce práv, 1 avenue du Président Robert Schuman, CS 30403, 67001 Strasbourg Cedex, Francie nebo telefonicky na čísle 00 33 3 88 17 23 13. Evropský veřejný ochránce práv má i svůj účet na sociální síti Twitter, kde ho uživatelé této platformy mohou sledovat a dozvídat se o jeho aktivitách.³⁰

Evropský ombudsman je bezpochyby jedním z nejdostupnějších orgánů a institucí EU. K podání stížnosti stačí navštívit webovou stránku ombudsmana.

²⁹ *Tým veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv.* [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/office/staff>

³⁰ *Jak kontaktovat veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/easy2read/cs>

Případně lze vždy napsat kanceláři ombudsmana. Stížnost lze podat v kterémkoli úředním jazyku Unie, protože úřad za tímto účelem zaměstnává pracovníky hovořící několika jazyky. Článek 228 SFEU zmiňuje, že je možné, nikoli však povinné, aby fyzická nebo právnická osoba podala stížnost prostřednictvím člena Evropského parlamentu, ale jsou to velmi ojedinělé případy.³¹

Před podáním on-line stížnosti je nutné si projít kontrolní seznam pro podání stížnosti, kde si může občan předem zjistit, zda obsahuje všechny náležitosti, aby Evropský veřejný ochránce práv mohl jeho stížnost prošetřit.

Při zaslání stížnosti poštou je nutné uvést informace o své stížnosti, včetně informací o orgánu EU, na který si stěžujeme, a přiložit kopie související korespondence.³²

³¹ VOGIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. s. 67. ISBN 978-1137573940.

³² *Jak kontaktovat veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/easy2read/cs>

2. Šetření Evropského ombudsmana

Hlavním předmětem zájmu ombudsmana EU je řešení nesprávných postupů orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, nikoli stížností na postupy národních, regionálních nebo místních správ, jako jsou orgány územní samosprávy, státní úřady a ministerstva. Dále se nezabývá stížnostmi na podnikatelské a soukromé subjekty a také Soudní dvůr EU je výjimkou z jeho působnosti. Se stížnostmi týkajícími se národních, regionálních nebo místních správ se občané mohou obracet na národního veřejného ochránce práv.

Veřejný ochránce práv přispívá ke zjištění nesprávného úředního postupu v souvislosti s činností orgánů, institucí a jiných subjektů Evropské unie vyjma Soudního dvora EU, které prošetřuje a poskytuje o nich zprávu.³³

Ombudsman kontroluje, zda daný orgán neporušuje základní práva, právní zásady, právní předpisy nebo zda nedošlo k porušení spravedlnosti, k diskriminaci, zamítnutí informací, neposkytnutí odpovědi, či zneužití pravomoci.³⁴

Za nesprávný úřední postup se považuje nedodržení zákonitostí předepsaných právních norem, jež souvisí s činností orgánů Unie. Příklady nesprávného úředního postupu jsou nevydání nebo zpožděné vydání rozhodnutí, jež daný orgán měl vydat ve stanovené lhůtě, nespravedlnost, diskriminace, zneužití moci, případně neposkytnutí odpovědi nebo odepření udělení přístupu k informacím veřejného zájmu.

Evropský ombudsman nejčastěji koná šetření z vlastního podnětu nebo na základě stížností, které jsou mu přímo předloženy nebo zprostředkované poslancem Evropského parlamentu.³⁵

Pokud jsou zjištěny nesprávné úřední postupy některých orgánů, ombudsman ihned podá zprávu příslušnému orgánu, instituci nebo jinému subjektu EU, kterého se pochybení týká a případně vystaví doporučení. Daný subjekt, orgán nebo instituce EU v tříměsíční lhůtě nebo po prodloužení lhůty pošle veřejnému ochránci práv detailní stanovisko. Prodloužená lhůta zde nesmí

³³ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s.158. ISBN 978-80-7400-546-6.

³⁴ FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. s. 424. ISBN 978-80-7325-450-6.

³⁵ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s.158. ISBN 978-80-7400-546-6.

přesáhnout dva měsíce. V případě, že tento subjekt, instituce nebo orgán nevyhotoví konkrétní stanovisko, ať už v prvotní lhůtě nebo prodloužené lhůtě, smí ombudsman ukončit vyšetřování i bez stanoviska. Poté vydá zprávu příslušnému orgánu, instituci nebo subjektu Unie, případně Evropskému parlamentu, pokud to požaduje charakter a rozsah šetřeného případu nesprávného úředního postupu.³⁶

2.1 Podání stížnosti do rukou Evropského ombudsmana

„Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má právo obracet se na Evropského veřejného ochránce práv v případě nesprávného úředního postupu orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie.“³⁷

Stížnost k veřejnému ochránci práv lze považovat za nástroj demokratické účasti a jedním z politických práv evropského občanství. Specifická forma účasti znamená to, že jedinec musí sám podat prvotní podnět k navázání kontaktu s veřejným ochráncem práv, pokud ombudsman nezahájí šetření z vlastní iniciativy.³⁸

Podmínka podání stížnosti je ta, že musí být podaná do dvou let od okamžiku, kdy se stěžovatel dozvěděl o skutečnostech, ze kterých vychází stížnost. Další podmínkou je použití jednoho z oficiálních jazyků Evropské unie, např. angličtiny, francouzštiny, němčiny, češtiny a dalších. Odpověď je poté ve stejném jazyce jako podaná stížnost.³⁹

Pokud má občan dojem, že s institucemi EU není všechno tak, jak má být, měl by si nejprve stěžovat přímo této instituci, aby mohla být věc napravena. V tomto případě je nutné zapsat si jméno osoby, se kterou o stížnosti budeme

³⁶ Nařízení Evropského parlamentu (EU, Euratom) 2021/1163 ze dne 24. 6. 2021, kterým se stanoví pravidla a obecné podmínky výkonu funkce veřejného ochránce práv (statut evropského veřejného ochránce práv): Úřední věstník Evropské unie L 253/1 16. 7. 2021 [online]. [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1163>

³⁷ Listina základních práv a svobod EU: Úřední věstník Evropské unie C 326/391 26.10. 2012 [online]. [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

³⁸ VOGIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. s. 58, 59. ISBN 978-1137573940.

³⁹ *Prováděcí ustanovení: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/legal-basis/implementing-provisions/cs>

mluvit, a co tato osoba říká. Pokud nedojde k nápravě, stěžovatel posílá stížnost Evropskému veřejnému ochránci práv. Ve stížnosti musí být uvedeno: jméno a příjmení, adresa bydliště, emailová adresa, telefonní číslo a název instituce EU, na kterou si občan stěžuje, jeho požadavky a výsledek, kterého chce svou stížností dosáhnout. Tyto stížnosti mohou podávat i subjekty s registrovaným sídlem v EU, podniky a sdružení.⁴⁰

Jednou z možností řešení stížnosti je to, že veřejný ochránce práv může pouze informovat dotýcnou instituci, úřad nebo orgán, tím se snaží najít smírné řešení, jež může vzniklou situaci napravit. Evropský ombudsman smí v rámci svého šetření vyzvat úředníky unijních institucí a orgánů, aby podali svědectví. Také má pravomoc uskutečnit místní šetření, případně si může požádat o odborné posudky. V případě, že dotýcný orgán nepřijme navrhovaný postup, postupuje stížnost k Evropskému parlamentu.⁴¹

Formuláře pro napsání stížnosti jsou přiloženy na stránkách Evropského ombudsmana a obsahují 9 otázek. Pokud nechce stěžovatel využít formulář, může napsat stížnost formou vlastního dopisu. Stížnost může být projednávána veřejně nebo důvěrně. Většina stížností je projednávána veřejně, v praxi to znamená, že přístup ke stížnosti a jeho přílohám je umožněn komukoliv.⁴² Pokud stěžovatel vyžaduje důvěrnost, není veřejný přístup ke stížnosti umožněn. Při zahájení šetření Evropským veřejným ochráncem práv musí být i důvěrná stížnost zaslána orgánu Unie nebo dotčené instituci.

Stížnost musí splňovat určitá kritéria, aby mohla být prošetřena. Musí být uveden předmět stížnosti a autor. Této stížnosti předcházejí příslušné administrativní kroky vůči orgánům či instituci. Evropský veřejný ochránce práv nesmí zpochybnit správnost soudního rozhodnutí ani zasáhnout do soudního řízení. V roce 2001 schválil Evropský parlament Kodex řádné správní praxe, jenž poskytuje praktické pokyny stěžovatelům Evropské unie, kteří mají v souladu s Listinou základních práv a svobod (čl. 41) právo na řádnou správu, tzn. právo na spravedlivé a nestranné řešení jejich záležitostí v přiměřené lhůtě, právo být

⁴⁰ *Průvodce stížnostmi: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/make-a-complaint>

⁴¹ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s.159. ISBN 978-80-7400-546-6.

⁴² *Prováděcí ustanovení: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/legal-basis/implementing-provisions/cs>

vyslechnuti před přijetím opatření a mít přístup ke spisu týkajícího se jejich stížnosti.⁴³

Přijaté stížnosti musí být řádně roztríděny, zaregistrovány a očíslovány. Stěžovatel poté obdrží registrační číslo stížnosti se jménem právníka, který se jeho stížností bude zabývat. Specifickým příkladem stížnosti je podání petice Evropskému ombudsmanovi, kterou předkládá Evropský parlament.⁴⁴

2.1.1 Evropský kodex řádné správní praxe

Evropský kodex řádné správní praxe byl přijat roku 2001 Evropským parlamentem. Kodex se stal prostředkem pro zásady řádné správy v praxi. Napomáhá občanům porozumět a aplikovat jejich práva. Je přímo aplikovatelný pouze na orgány a úředníky EU, ale stal se také podnětem pro vytvoření podobných textů jak třetích zemí, tak kandidátských zemí nebo dokonce i členských zemí Evropské unie.

Evropský veřejný ochránce práv nemá oprávnění vydávat závazné právní předpisy, ani tento Kodex není právně závazný, v některých svých částech se dokonce kryje se základním právem na řádnou správu. Právo na řádnou správu je ustanoveno v Listině základních práv Evropské unie v článku 41, kde stojí, že *„Každý má právo na to, aby jeho záležitosti byly orgány, institucemi a jinými subjekty Unie řešeny nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě.“* Toto právo v sobě zahrnuje:

- a) *„právo každého být vyslechnut před přijetím jemu určeného individuálního opatření, které by se jej mohlo nepříznivě dotknout;*
- b) *právo každého na přístup ke spisu, který se jej týká, při respektování oprávněných zájmů důvěrnosti a profesního a obchodního tajemství;*
- c) *povinnost správních orgánů odůvodňovat svá rozhodnutí“.*⁴⁵

V úvodu Kodexu je zmíněno nejen právo na řádnou správu, ale i zásady veřejné služby. Zásady veřejné služby mají podobu etických norem.

⁴³ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s.158,159. ISBN 978-80-7400-546-6.

⁴⁴ *Prováděcí ustanovení: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/legal-basis/implementing-provisions/cs>

⁴⁵ *Listina základních práv a svobod EU: Úřední věstník Evropské unie C 326/391 26. 10. 2012* [online]. [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Respektování těchto principů může úředníkům přispět k porozumění a zároveň díky těmto zásadám je možné vytyčit správné závěry při jejich rozhodnutích. Tyto zásady přispívají k zesílení kvality veřejné správy a právního státu. V situacích, ve kterých to má význam, ombudsman upozorňuje orgány a instituce v průběhu šetření na užití těchto pravidel. Nejdůležitějšími zásadami, jež mají dodržovat úředníci EU, jsou následující:

1. Závazek vůči Evropské unii a jejím občanům

Úředníci musejí brát v potaz to, že orgány EU přispívají k dosažení zájmů Unie a občanů při uskutečňování cílů, jež jsou vytyčené Smlouvami. Z toho tudíž vyplývá, že by měli konat jen taková doporučení a rozhodnutí, jež jsou v jednotě se zájmy Unie. A také vykonávat své úkoly dle svého nejlepšího uvážení a na základě svých nejlepších schopností, protože jim je dána důvěra a díky tomu by měli jít ostatním příkladem.

2. Etický rozměr

Úředníci se musí vyvarovat všech nátlakům, které by mohly mít vliv na jejich funkci, ať už se jedná o přijímání darů nebo jiných jinačích finančních obnosů apod. Také nesmí zatajit své soukromé záležitosti, jež se vážou na jejich funkci nebo by se měli snažit obejít některé situace tak, aby nedošlo ke střetu zájmů, a v případě vzniku konfliktu činit takové kroky, aby došlo k jeho co nejrychlejšímu vyřešení. V praxi se má tedy používat zdravý rozum.

3. Objektivnost

Úředníci EU jsou nezávislí, nestranní, snaží se vyslyšet rozdílné názory a také akceptují své chyby, které se následně snaží uvést do pořádku. Samozřejmostí je, že nesmí dojít na základě jejich sympatií a antipatií k dotyčným jednotlivcům k diskriminaci, jež by měla vliv na jejich profesionalitu.

4. Úcta k ostatním

Úředníci se mají ve vztahu k ostatním, ale i k sobě navzájem chovat slušně, s ochotou, vykonávat své úkoly včas a usilovat o to, aby pochopili vše, co jim sdělují ostatní, snažit se vystihnout své názory co nejsrozumitelněji a nejjasněji.

5. Transparentnost

Úředníci nemají problém objasnit, čeho se týká jejich práce a zdůvodnit své počiny. Sami si pořizují záznamy a nezdráhají se přezkoumání těchto

záznamů s cílem zkontrolovat, zda postupují ve své práci tak, jak je po nich žádáno i v souvislosti s těmito zásadami.

Evropský kodex řádné správní praxe obsahuje 27 článků. V těchto člancích se vymezuje například osobní působnost, tzn., že tento Kodex platí pouze pro úředníky a ostatní zaměstnance EU. Dále je zde uvedeno i to, že odpovědi občanům mají být ve stejném jazyce jako dopis, který napsali konkrétní instituci a také to, že pokud nastane situace, že se poruší zásady uvedené v tomto Kodexu ze strany instituce nebo úředníka, tak dle Statutu evropského veřejného ochránce práv a článku 228, jež je obsažený v SFEU, se smí dotyčný se svou stížností obrátit na Evropského ombudsmana.⁴⁶

2.2 Pravomoci Evropského ombudsmana při řešení stížností

Jak již bylo řečeno, tak Evropský veřejný ochránce práv má za úkol dohlížet na práci institucí nebo orgánů EU a jejich případné chyby. Také pomáhá lidem, kteří si stěžují na instituci nebo orgán EU.

Evropský ombudsman provádí svá šetření v těchto evropských institucích a orgánech: Evropská investiční a centrální banka, Výbor regionů, Evropský hospodářský a sociální výbor, Soud první instance mimo jeho soudní pravomoci, Evropský soudní dvůr kromě jeho soudní role, Evropský účetní dvůr, Evropský parlament, Rada Evropské unie, Evropské komise, Evropský policejní úřad (Europol), EPSO (Evropský úřad pro výběr personálu), atd. Aby služby občanům byly co nejkvalitnější, schází se Evropský ombudsman až 30x za rok s úředníky a poslanci evropských institucí a orgánů a jedná s nimi o stížnostech.⁴⁷

Během svých šetření má ombudsman zpřístupněné všechny dokumenty EU kromě těch, které jsou označeny Radou jako utajované. Avšak ombudsman může požádat Radu o jejich odtajnění.⁴⁸ Pokud se jedná o utajované dokumenty

⁴⁶ *Evropský kodex řádné správní praxe: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/publication/cs/3510>

⁴⁷ DIAMANDOUROS, Nikoforos. *Co pro Vás může udělat evropský veřejný ochránce práv? : Přehled práce veřejného ochránce práv a způsobů, kterými Vám může pomoci*. Evropská společnost, 2008. s. 8. ISBN 92-9212-030-1.

⁴⁸ FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. s. 424. ISBN 978-80-7325-450-6.

nějakého členského státu, nejdříve daný členský stát musí dát souhlas k umožnění přístupu.⁴⁹

Evropský ombudsman provádí šetření tehdy, pokud je považuje za opodstatněná a nezbytná, jednak na základě stížnosti, jednak z vlastní iniciativy. K zahájení šetření dochází, jestliže se jedná o nesprávný úřední postup nebo zjevné porušení práva.

Při přijetí stížnosti úřad veřejného ochránce zahájí šetření. O zahájení šetření je stěžovatel informován dopisem. Evropský veřejný ochránce práv má dvě možnosti:

1. Zahájí šetření a požádá instituci nebo orgán, aby odpověděly nebo poskytly více informací, uspořádá schůzku nebo provede inspekci v instituci nebo orgánu, nebo požádá stěžovatele o informace či připomínky. Stížnost může být urychleně vyřízená, a pokud instituce souhlasí, je záležitost vyřešena. Pokud veřejný ochránce práv zjistí nesprávný úřední postup, je vydáno doporučení k řešení a instituce poskytne vyjádření do 3 měsíců. Stěžovatel pak může předložit připomínky. Závěrečné rozhodnutí zahrnuje závěrečná zjištění a přijatá doporučení.

2. Pokud veřejný ochránce zjistí, že problém nespadá pod mandát veřejného ochránce práv, nedojde k žádnému šetření. To nastává i v případě, že stížnost není přípustná nebo je nedostatek informací, anebo by jiný orgán vyřešil tuto záležitost lépe.⁵⁰

2.3 Evropský ombudsman a přístup veřejnosti k dokumentům EU

Dle článku 15 SFEU mají všichni občané a právnické osoby s bydlištěm nebo se statutárním sídlem v EU přístup k veškerým dokumentům týkajících se orgánů, institucí a jiných subjektů EU, což se považuje za klíčový prvek transparentnosti. Výjimku k odmítnutí přístupu k dokumentům můžou orgány využít v případě, že by to nepřispívalo k ochraně veřejného zájmu, jednalo by se

⁴⁹ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s.159. ISBN 978-80-7400-546-6.

⁵⁰ *Jak řešíme stížnosti?: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 24. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/complaint-process-guide>

o veřejnou bezpečnost, mezinárodní vztahy a finanční, měnovou nebo hospodářskou politiku EU, nebo zda by došlo k poškození ochrany soukromí a osobnosti určitého jedince na základě normativních právních aktů EU o ochraně osobních údajů, případě pokud by to vedlo k závažnému ohrožení rozhodovacího procesu orgánu a není zde zásadní veřejný zájem na zpřístupnění. V případě, že se jedná o jednu z výjimek odepření přístupu ze strany orgánu EU, tak jedinec může podat tzv. potvrzující žádost, což znamená, že zažádá o přezkoumání rozhodnutí učiněné daným orgánem.

Na Evropského ochránce veřejných práv se dotčené osoby obrací za předpokladu, že orgán jim přístup ke konkrétnímu dokumentu úplně nebo částečně zamítne. Jedinci nejčastěji konstatují, že výjimky, na něž se orgán odvolává, v konkrétním případě nemají platný význam, nebo veřejný zájem je natolik dostačující, aby došlo ke zpřístupnění daných dokumentů. Ombudsmana mohou požádat o pomoc, pokud daný orgán nezareaguje na jejich žádost ve stanovené lhůtě. Cílem Evropského ombudsmana je, aby tyto žádosti byly vyřízeny v co nejkratším časovém úseku a z tohoto důvodu zavedl tzv. zrychlené řízení.⁵¹

Zrychlený postup spočívá v tom, že jakmile ombudsman potvrdí schválení stížnosti, tak do 5 dnů rozhodne, jestli lze začít s jeho šetřením. Toto rozhodnutí je závislé na několika podmínkách, jako je například ta, jestli stěžovatel využil všechny dostupné možnosti zažádání dokumentů nebo zda vysvětlení k odmítnutí je odůvodněné. V den, kdy veřejný ochránce práv dostane stížnost, snaží se ji vyřešit do 40 pracovních dnů. V tomto období může projednat danou věc s dotyčným orgánem a případně nahlédnout do patřičných dokumentů. Jestliže ombudsman přijde na to, že rozhodnutí odepřít přístup ze strany orgánu EU bylo mylné, může navrhnout, aby daný orgán poskytl plný přístup nebo alespoň částečný přístup k danému dokumentu. Jeho doporučení nejsou právně

⁵¹ *Přístup veřejnosti k dokumentům EU a úloha evropského veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/access-to-documents>

závazné, ale pokud se daný subjekt jimi nebude řídit, má ombudsman pravomoc danou věc předat pomocí zvláštní zprávy Evropskému parlamentu.⁵²

⁵² „Zrychlený postup“ evropské veřejné ochránkyně práv – pomoc s rychlejším přístupem k dokumentům EU: Evropský ochránce veřejných práv [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/access-to-documents/fast-track>

3. Případy řešené Evropským ombudsmanem

Evropský ombudsman řeší případy, které vznikly nesprávným úředním postupem institucí a orgánů Evropské unie, pokud nejednaly v souladu s právem, nerespektovaly zásady dobré správy nebo porušily lidská práva.

Zabývá se například:

- diskriminací a zneužitím pravomoci,
- administrativní nesrovnalostí,
- smluvními vztahy mezi evropskými institucemi a soukromými podniky,
- výběrovým řízením,
- přijímáním pracovníků,
- pracovními vztahy mezi evropskými institucemi a jejich zaměstnanci,
- zbytečnými průtahy ve správním řízení,
- neposkytnutím informace.⁵³

Stížnosti, které jsou podávány Evropskému ombudsmanovi, se mění podle toho, jaké starosti či obavy mají Evropané v daném roce.

3.1 Kazuistika

Vybrané případy v této podkapitole, jež byly šetřeny současným zástupcem úřadu Evropského veřejného ochránce práv, se netýkají nejstěžejnějších případů, ale jedná se o průřez toho, čím vším se Evropský ombudsman musí zabývat.

Evropský veřejný ochránce práv každý rok vydává tzv. výroční zprávu, což jsou právně nezávazné zprávy, v níž informuje občany o výsledcích šetření, také o svých příštích strategiích a konkrétních cílech. Výroční zpráva je v elektronické podobě a je přednesena krátce po jejím zveřejnění, nejčastěji koncem jara a začátkem léta příštího roku na Petičním výboru Evropského parlamentu, který také odpovídá za vztahy mezi Evropským parlamentem a Evropským veřejným ochráncem práv. Jinačí způsob, jak ombudsman rozšiřuje

⁵³ DIAMANDOUROS, Nikoforos. *Co pro Vás může udělat evropský veřejný ochránce práv?: Přehled práce veřejného ochránce práv a způsobů, kterými Vám může pomoci*. Evropská společnost, 2008. s. 7. ISBN 92-9212-030-1.

vědomí o důležitých případech je díky tiskovým zprávám, ve kterých shrne daný případ se svými zjištěními a případnými doporučeními.⁵⁴

- Rozhodnutí ve věci 1011/2015/TN týkající se odmítnutí Rady Evropské unie zpřístupnit posudky vhodnosti kandidátů na výkon funkcí soudce a generálního advokáta u Soudního dvora Evropské unie a Tribunálu EU

„Organizace Access Info Europe a EU Public Interest Clinic požádaly Radu Evropské unie o veřejné zpřístupnění posudků vhodnosti kandidátů členských států na výkon funkcí soudce a generálního advokáta u Soudního dvora Evropské unie a Tribunálu EU. Tyto posudky zpracovává odborná komise a členské státy je využívají při rozhodování o jmenování kandidátů. Rada odmítla posudky zpřístupnit s tím, že na požadované dokumenty se nevztahuje nařízení č. 1049/2001, kterým se řídí přístup veřejnosti k dokumentům vedeným Radou. Svě tvrzení se snažila ospravedlnit tím, že postup jmenování soudců a generálních advokátů nespadá do „sféry působnosti“ Rady.

Veřejná ochránkyně práv zahájila šetření dané věci a vyslovila předběžné stanovisko, že nařízení č. 1049/2001 se na daný požadavek veřejného zpřístupnění dokumentů ve skutečnosti vztahuje.

Rada ve své odpovědi oznámila, že svůj postup přehodnotila a rozhodla se nařízení č. 1049/2001 použít pro dokumenty vedené generálním sekretariátem Rady, které se týkají podpory různých mezivládních orgánů a subjektů, jako je například příslušná komise. Veřejná ochránkyně práv změnu postupů Rady vítá. Upozorňuje na to, že stěžovatelé nyní podali Radě novou žádost o zpřístupnění, která bude projednána podle nařízení č. 1049/2001. Proto dospěla k názoru, že Rada již podnikla kroky k vyřešení této naléhavé záležitosti. Na závěr se veřejná ochránkyně práv vyjádřila k důležité otázce, která byla v tomto případě vznesena. Jedná se o otázku nastolení správné rovnováhy mezi nutností chránit osobní údaje osob posuzovaných pro účely zastávání vysokého úřadu veřejné správy a potřebou zajistit co největší transparentnost postupu jmenování do vysokého úřadu veřejné správy. Veřejná ochránkyně práv

⁵⁴ VOGIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. s. 86,87. ISBN 978-1137573940.

upozornila na to, že v takových případech se ručičky vah balancující mezi nutností chránit osobní údaje související s odbornou praxí a požadavkem transparentnosti obvykle přiklánějí ve prospěch větší otevřenosti. Nabádá Radu, aby v budoucnu řešila jakékoliv žádosti o veřejné zpřístupnění těchto dokumentů na základě tohoto přístupu. Veřejná ochránkyně práv nakonec Radu požádala, aby ji informovala o výsledcích svého rozhodnutí ohledně nové žádosti o zpřístupnění, kterou stěžovatelé podali. Vyjádřila se v tom smyslu, že v této fázi posoudí, zda má Rada posudky odborné komise proaktivně zveřejňovat, nebo raději čekat na jednotlivé žádosti o veřejné zpřístupnění.⁵⁵

- Rozhodnutí týkající se odmítnutí Evropské komise poskytnout přístup veřejnosti k dokumentům souvisejícím s jejím vyšetřováním přepravy živých ryb druhu tuňák obecný ve Středomoří (803/2012/TN a 369/2013/TN)

„Tuňák obecný je ohrožený živočišný druh. Tato věc se týká žádostí o přístup veřejnosti k dokumentům týkajícím se vyšetřování Evropské komise v souvislosti s údajně nezákonnou přepravou živých ryb tohoto druhu na Maltu. Komise byla toho názoru, že přístup veřejnosti k těmto dokumentům by narušil uvedené vyšetřování této přepravy, a tudíž k nim odmítla poskytnout přístup. Dokumenty požadovala organizace Greenpeace poprvé v roce 2010 a podruhé v roce 2012.

Po důkladné analýze této věci veřejná ochránkyně práv doporučila, aby Komise přístup k dokumentům poskytla. Komise trvala na tom, že její rozhodnutí zamítnout první žádosti o přístup bylo správné. Nicméně vzhledem k tomu, že Malta mezitím podle Komise úspěšně zavedla požadovaný akční plán, přijala Komise v listopadu 2015 doporučení veřejné ochránkyně práv poskytnout přístup k dokumentům vypracovaným Komisí. Komise však odmítla zpřístupnit dokumenty obdržené od Malty. Odůvodnila to tím, že ji o to Malta požádala.

Otázka přístupu k dokumentům, které vypracovala Komise, byla tedy vyřešena. Veřejná ochránkyně práv má nicméně za to, že Komise neposkytla

⁵⁵ Výroční zpráva 2016: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/79333>

opodstatněné důvody k tomu, proč neposkytla přístup k těmto dokumentům hned, jak o to byla požádána. Veřejná ochránkyně práv rovněž kritizovala skutečnost, že Komise neposkytla přístup k dokumentům ihned poté, co přestaly platit důvody, které ji k odmítnutí přístupu vedly. To znamená, že některé dokumenty byly zpřístupněny s prodlevou pěti let.

Veřejná ochránkyně práv shledala, že Komise neměla důvod zamítnout přístup k dokumentům pocházejícím z Malty a že pouhé přijetí důvodů Malty k zamezení přístupu k těmto dokumentům nebylo dostačující. Veřejná ochránkyně práv shledala, že nekritické přijetí postoje maltských úřadů ze strany Komise představuje nesprávný úřední postup.

Otázka práva na přístup k dokumentům pocházejícím z Malty je předmětem nové žádosti o přístup k těmto dokumentům ze strany stěžovatele. Za těchto okolností a přes výše uvedené nedostatky veřejné ochránkyni práv nepřísluší se touto věcí v této fázi dále zabývat.⁵⁶

- Rozhodnutí ve věci 1311/2016/TM týkající se toho, jak Evropská agentura pro bezpečnost letectví naložila se zprávou o bezpečnosti

„Případ se týkal toho, jak Evropská agentura pro bezpečnost letectví (EASA) naložila se „zprávou o bezpečnosti“ předloženou mechanikem údržby letadel pracujícím na technické základně letiště v EU. Stěžovatel byl nespokojen s tím, že ho agentura EASA neinformovala o následných opatřeních vztahujících se k jeho zprávě.

Se zprávou stěžovatele se nakládalo v souladu s pravidly agentury EASA pro důvěrné podávání zpráv o bezpečnosti. Na základě pravidel, která v té době platila, byly osoby podávající zprávy informovány o tom, že jim nebudou oznámena následná opatření ohledně jejich zprávy.

Veřejná ochránkyně práv tento problém prošetřila a zjistila, že postup Evropské agentury pro bezpečnost letectví, podle kterého agentura EASA neposkytovala informace o následných opatřeních vztahujících se k obdržným zprávám, je nesprávným úředním postupem. Veřejná ochránkyně práv

⁵⁶ Výroční zpráva 2016: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/79333>

doporučila agentuře EASA, aby upravila postup pro důvěrné podávání zpráv o bezpečnosti s cílem zajistit, aby osoby, které oznámí problémy v oblasti bezpečnosti, obdržely zpětnou vazbu, pokud je to možné, aniž by došlo k narušení integrity činnosti agentury EASA.

Agentura EASA přijala doporučení veřejné ochránkyně práv a změnila svůj postup týkající se zpětné vazby poskytované osobám, které informovaly o svých obavách ohledně bezpečnosti. Veřejná ochránkyně práv vítá okamžité kroky agentury EASA a své šetření uzavřela.⁵⁷

- Rozhodnutí ve věci 1616/2016/MDC ohledně údajného nezveřejnění zpráv o závažných incidentech agenturou Frontex, které se týkaly agentury Frontex nebo společných operací v Bulharsku

„Věc se týkala vyřizování žádosti, předložené novinářem, o veřejný přístup ke zprávám o závažných incidentech týkajících se operací agentury Frontex (Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž), ke kterým došlo v určitém období v Bulharsku. Agentura Frontex mu poskytla částečný přístup k 21 zprávám o závažných incidentech týkajících se společné operace agentury Frontex. Když stěžovatel upozornil na to, že je pravděpodobné, že zpráv o závažných incidentech existuje více, protože agentura Frontex vedla v letech 2015 a 2016 více než jednu společnou operaci týkající se Bulharska, poskytla mu agentura Frontex částečný přístup ke dvěma zprávám o závažných incidentech, které byly neúmyslně vynechány. Stěžovatel však věděl o dalších událostech, k nimž neobdržel žádnou zprávu o závažném incidentu. Poté, co o této skutečnosti informoval agenturu Frontex, poskytla mu agentura Frontex částečný přístup k dalším pěti zprávám o závažných incidentech.

Stěžovatel uvedl, že (i) agentura Frontex systematicky neidentifikuje existenci všech zpráv o závažných incidentech, které má k dispozici a které se týkají agentury Frontex nebo společných operací v Bulharsku; a (ii) agentura Frontex vyhotovuje zprávy o závažných incidentech, které identifikuje,

⁵⁷ Výroční zpráva 2018: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/113728>

způsobem, který není v souladu s výjimkami stanovenými nařízením 1049/2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům v držení orgánů EU.

Veřejná ochránkyně práv danou věc prošetřila, provedla inspekci a předložila agentuře Frontex řadu návrhů na řešení, které agentura přijala.

Veřejná ochránkyně práv šetření uzavřela, neboť měla za to, že bylo nalezeno řešení.⁵⁸

- Rozhodnutí ve věci 811/2017/EA o transparentnosti „poradních institucí“, které ovlivňují vývoj politiky EU

„Tato věc se týká transparentnosti „poradních institucí“, které ovlivňují vývoj politiky EU.

Komisař pro vnitřní trh, průmysl, podnikání a malé a střední podniky zřídil „skupinu osobností“, která má pomoci poskytovat poradenství ohledně způsobu, jakým může EU podporovat výzkum týkající se společné bezpečnostní a obranné politiky. Nevládní organizace Evropská síť proti obchodu se zbraněmi podala veřejné ochránkyni práv stížnost na nedostatečnou transparentnost skupiny osobností. Uvedla zejména, že skupina není zapsána v rejstříku expertních skupin a jiných podobných subjektů Evropské komise.

Veřejná ochránkyně práv souhlasí, že vzhledem k jejímu složení (skupina je tvořena politickými členy, jako jsou členové Evropského parlamentu, vnitrostátních parlamentů a Komise) by bylo obtížné považovat skupinu osobností za „expertní skupinu“. Veřejná ochránkyně práv však uvedla, že skupina osobností poskytuje poradenství ohledně přípravy politické iniciativy stejným způsobem jako expertní skupina a že by se na její práci měla vztahovat odpovídající úroveň transparentnosti. Veřejná ochránkyně práv navrhla, aby Komise zpětně zajistila odpovídající úroveň transparentnosti, pokud jde o tuto skupinu. Dále navrhla, že by do budoucna mohla Komise posílit veřejnou důvěru ve svou práci tím, že zajistí, aby se na novou verzi skupiny osobností a na podobné poradní skupiny, které ovlivňují důležité politické oblasti, vztahovala odpovídající transparentní opatření. Informace, které by měly být o těchto

⁵⁸ Výroční zpráva 2017: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/94827>

skupinách poskytovány, zahrnují zejména členství, programy a zápisy ze schůzek, ale i kritéria pro výběr jejich nepolitických členů a opatření, která mají být podniknuta za účelem zajištění rovnováhy příslušných zúčastněných stran.“⁵⁹

3.2 Jiné zdroje pomoci občanům EU mimo Evropského ombudsmana

V případech, kdy Evropský veřejný ochránce práv není způsobilý k jednání v dané problematice, existují i další subjekty, na které se občané mohou případně obrátit. Tyto další zdroje pomoci občanům lze považovat za krok vpřed k posílení práv občanů Evropské unie.

Prvním ze subjektů, který umožňuje pomoc občanům EU, je Petiční výbor Evropského parlamentu. Petiční právo je nedílnou součástí koncepce evropského občanství. Článek 227 SFEU se zmiňuje o tom, že „každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se statutárním sídlem v některém členském státě má právo předložit samostatně či společně s dalšími občany nebo osobami petici Evropskému parlamentu ve věci, která spadá do oblasti činností Unie a která se jich přímo dotýká.“⁶⁰

Petici je možné podat písemně nebo na webových stránkách Evropského parlamentu, následně je pak předána Petičnímu výboru, který prověřuje přijatelnost podnětu. O peticích se pak jedná ve výborech, za účasti zástupců Generálních ředitelství Komise. Velmi často se při vyřizování petic uplatňuje spolupráce Komise s Evropským parlamentem, jelikož Parlament potřebuje stanovisko Komise, aby se mohl odborně vyjádřit. Závěrem je navrhovateli poslána odpověď, ve které jej informují o opatřeních, jež byla přijata.⁶¹

Dalším subjektem je Evropský inspektor ochrany údajů. Listina základních práv EU v článku 8 říká, že „každý má právo na ochranu osobních údajů, které

⁵⁹ Výroční zpráva 2019: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/127393>

⁶⁰ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/47, 26. 10. 2012 [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

⁶¹ FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. s. 426. ISBN 978-80-7325-450-6.

se ho týkají.“⁶² Ochrana údajů je dále také zakotvena v článku 6 Smlouvy o EU a v článku 16 SFEU.

V prosinci roku 2000 přijal Evropský parlament společně s Radou nařízení č. 45/2001 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů. Důležitým prvkem tohoto nařízení je zřízení funkce Evropského inspektora ochrany údajů. Tento nezávislý kontrolní orgán sídlící v Bruselu má za úkol dohled nad dodržováním ochrany osobních údajů při jejich zpracování unijními institucemi. Evropský inspektor má také pravomoc se vyslovovat k návrhům zákonodárných úprav ochrany údajů a poskytuje další poradenství orgánům Unie v této oblasti. Jakýkoli občan se může na Evropského inspektora obrátit a podat stížnost, pokud má za to, že došlo k porušení jeho ochrany osobních údajů. Inspektor na základě podnětu nebo ze své vlastní iniciativy koná šetření a výsledky těchto šetření následně oznámí stěžovateli, s možným doporučením, jak dále postupovat, aby dosáhl ochrany svých práv, nebo s radou, aby se obrátil na danou instituci, jež za zpracování údajů odpovídá. V souvislosti s dotyčnou institucí může inspektor přijmout několik opatření, buď nařídí, aby vyhověla žádosti o výkonu zaručených práv týkajících se údajů, dále ji může napomenout, přikázat opravu, výmaz a zničení údajů, jestliže při jejich vyhotovení nebyly dodrženy právní předpisy, zakázat zpracování údajů, podat věc Evropskému parlamentu, Radě nebo Komisi, anebo za určených podmínek předložit věc Evropskému soudnímu dvoru.⁶³

Dále se fyzická osoba žijící na území EU nebo právnická osoba se sídlem v EU může obrátit na SOLVIT. Služba SOLVIT je východiskem pro řešení sporů občanů i podnikatelů uvnitř celé EU a také v Norsku a Lichtenštejnsku. Tato služba poskytuje pomoc v oblastech, ve kterých došlo k porušení práv vyplývajících z občanství EU, příkladem je práce v zahraničí, víza a právo pobytu, rodinné dávky, přístup ke vzdělání, důchodová práva, dávky v nezaměstnanosti, motorová vozidla a řidičské průkazy a další. Naopak neřeší

⁶² *Listina základních práv a svobod EU: Úřední věstník Evropské unie C 326/391 26.10. 2012* [online]. [cit. 28. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

⁶³ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). s. 159,160. ISBN 978-80-7400-546-6.

problémy, o kterých již bylo zahájeno soudní řízení, jde o problémy týkající se spotřebitelských práv, úsilí získat náhradu škody nebo spor mezi dvěma soukromými subjekty, jelikož SOLVIT řeší jen chyby státních orgánů při použití práva EU, varuje daný úřad ohledně práv svých občanů s cílem společného vyřešení vzniklého problému.

Tato služba je bezplatná. Stížnost se vyřizuje online prostřednictvím formuláře na stránkách Evropské komise nebo je možnost kontaktovat zaměstnance českého SOLVIT prostřednictvím emailové adresy a ti ve lhůtě jednoho týdne vyhodnotí, je-li daný problém v jejich kompetenci. Následně jej postoupí partnerskému SOLVIT centru a ten má 10 týdnů na to, aby přišel s konkrétním řešením problému.⁶⁴

Jiným zdrojem pomoci je síť Evropských spotřebitelských center. Na Evropské spotřebitelské centrum, působící při České obchodní inspekci, se mohou občané a podnikatelé obrátit v případech týkajících se spotřebitelských práv při přeshraniční koupi v jiné zemi EU, Norsku nebo na Islandu, tudíž se nezabývá oblastí, jež souvisí s nakupováním českých spotřebitelů v České republice ani problematikou s obchody se třetími zeměmi. ESC je nejlépe zkontaktovat prostřednictvím emailu, ve kterém stěžovatel musí v příloze zaslat všechny podklady a dokumenty týkající se daného případu a ve zkratce objasnit problém a opatření, jež byla podniknuta pro vyřízení reklamace nebo stížnosti. Následně pak právníci zhodnotí, zda má spotřebitel právo prosadit svůj nárok. V případě, že je stížnost odůvodněná, ESC se spojí s partnerským ESC v zemi obchodníka a vybídne jej k napravení protiprávního jednání.⁶⁵

⁶⁴ *Co je SOLVIT?: Evropská komise* [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index_cs.htm

⁶⁵ *Evropské spotřebitelské centrum: Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/spotrebitelcky-asistencni-system/evropske-spotrebitelcke-centrum--251665/>

4. Evropská síť veřejných ochránců práv

Tato síť byla založena v roce 1996 za účelem spojení úřadů Evropského veřejného ochránce práv a národních a regionálních ochránců práv. Evropská síť veřejných ochránců práv slučuje na základě dobrovolnosti vnitrostátní a regionální veřejné ochránce práv a obdobné orgány členských států EU, také vnitrostátní ochránce práv kandidátských zemí, Islandu, Norska, Spojeného království, dále i Evropského ochránce práv a Petiční výbor Evropského parlamentu. Cílem tohoto propojení je zajistit stěžovatelům, aby jim byla poskytnuta pomoc na řádné úrovni, a zároveň koordinovat spolupráci mezi veřejnými ochránci práv členských států EU z důvodu ochrany práv občanů, jež jim plynou z práva EU.

Evropská síť veřejných ochránců práv vydala prohlášení, jehož obsahem je činnost a seznam služeb veřejných ochránců práv, čehož mohou lidé podávající stížnost využít při záležitostech spadajících do kompetence práva EU. Podílí se na tom, aby občané EU měli povědomost o svých právech a věděli o možnosti těchto práv využít.

Veřejní ochránci práv na vnitrostátní a regionální úrovni se věnují, na rozdíl od Evropského ochránce veřejných práv, stížnostem na veřejné orgány členských států EU, zatímco Evropský ombudsman provádí dohled nad orgány a institucemi EU. Vnitrostátní a regionální ochránci veřejných práv se smí obrátit na Evropského veřejného ochránce práv při řešení případů, kdy jej mohou požádat o odpovědi na dotazy, případně o poskytnutí písemných odpovědí týkajících se práva EU.⁶⁶

4.1 Veřejný ochránce práv v České republice

Úkolem veřejného ochránce práv v České republice je zejména kontrola činnosti veřejné správy, ochrana osob při jednání s úřady a dalšími institucemi v případech, kdy tato jednání jsou protiprávní, neodpovídají principům demokratického právního státu nebo pokud jsou úřady pasivní. Dále jeho činnost

⁶⁶ *Evropská síť veřejných ochránců práv: Evropský veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/european-network-of-ombudsmen/about/cs>

zahrnuje i ochranu lidí před diskriminací, návštěvy zařízení, kde je lidem omezena svoboda a v neposlední řadě kontrolu práv jedinců s postižením.⁶⁷

Veřejný ochránce práv je v České republice volen Poslaneckou sněmovnou. Kandidáty na tuto funkci Poslanecké sněmovně předkládá prezident nebo Senát, přičemž každý podává 2 návrhy. Volební období ombudsmana činí 6 let a může být zvolen dvě po sobě jdoucí funkční období. Po svém zvolení ombudsman složí slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny a to dnem, jež následuje po dni, který uběhl od funkčního období dosavadního ochránce. V případě, že nesloží tento slib do 10 dnů ode dne, kdy byl zvolen, tak se má za to, jako by nebyl zvolen. Slib ombudsmana zní: "*Slibuji na svou čest a svědomí, že svou funkci budu vykonávat nezávisle a nestranně, v souladu s Ústavou a ostatními zákony a že budu chránit neporušitelnost práv.*"

Svou funkci ochránce, jež je funkce veřejná, vykonává nezávisle, nestranně a odpovídá za ni Poslanecké sněmovně. Funkce ombudsmana je v rozporu s funkcí prezidenta republiky, poslance senátora, soudce a s jakoukoli jinou činností vykonávanou ve veřejné správě. Ochránce nesmí být členem žádné politické strany nebo politického hnutí, výkon jeho funkce je neslučitelný s jinou výdělečnou činností. Sídlem úřadu ombudsmana je Brno.⁶⁸

4.1.1 Právní úprava

Stěžejním dokumentem pro výkon této funkce je zákon číslo 349/1999 Sb. o Veřejném ochránci práv. V tomto zákoně je ve čtyřech částech obsaženo vše podstatné, co tahle funkce obnáší, jaké je činnost ombudsmana, zvláštní oprávnění a jeho povinnosti.

Dalším právním předpisem vztahujícím se k veřejnému ochránci práv je zákon č. 198/2009 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, tzv. antidiskriminační zákon. Antidiskriminační zákon upravuje právo, které zaručuje každé fyzické osobě rovné zacházení a zakazuje diskriminaci v oblastech, jako je zaměstnání, podnikání, přístup ke vzdělání, zdravotní péče, sociální zabezpečení a podobně.

⁶⁷ HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: teorie veřejné správy*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 192,193. ISBN 978-80-7478-561-0.

⁶⁸ §2, §3 zákona č. 349/1999 Sb., o *Veřejném ochránci práv* v posledním znění

Ve zmiňovaném zákoně jsou definice pojmů, jako je přímá nebo nepřímá diskriminace, obtěžování, přístupné formy rozdílného zacházení a také zásady rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků.⁶⁹

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením je dalším dokumentem souvisejícím s činností veřejného ochránce práv. Smyslem této úmluvy je napomáhat a zabezpečovat plné a rovné užívání všech lidských práv nehledě na to, zda je člověk omezován svým zdravotním stavem, a zároveň i podporovat úctu k jeho přirozené důstojnosti.⁷⁰

Mezi další dokumenty související s činností ombudsmana patří také Benátské principy, jimiž se rozumí principy ochrany a prosazování ombudsmanských institucí. Vyzdvihují, že ombudsman je významný článek demokratického státu a že představuje podstatný prvek v ochraně obhájců lidských práv.⁷¹

A v neposlední řadě se nesmí opomenout tzv. principy dobré správy. Jedná se o neformální zásady řízení veřejných věcí, jejichž východiskem jsou ústavní zásady, obecné právní principy a morální pravidla. Z těchto principů tedy vyplývá, že postup úřadů musí být v jednotě se zákonem a současně nesmí být neúčelný, vyhýbavý, neefektivní, zdlouhavý apod.

4.1.2 Principy dobré správy

V praxi existuje deset principů dobré správy, jsou jimi:

1. Soulad s právem

Úřad musí postupovat v jednotě s právním řádem České republiky a interpretovat právní předpisy dle jejich smyslu a zároveň dodržovat stanoviska nadřízeného úřadu.

2. Nestrannost

⁶⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) v posledním znění

⁷⁰ Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením v posledním znění

⁷¹ Principy ochrany a podpory ombudsmanských institucí: Veřejný ochránce práv | Ombudsman [online]. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/predpisy/Benatske-principy.pdf>

Úředníci se musí chovat ke všem jedincům rovně bez ohledu na jejich předsudky. Dále by se měli zdržet svých pohledů na politickou či náboženskou tematiku a neuvádět žádné pochybnosti týkající se jejich podjatosti.

3. Včasnost

Úřady řeší veškeré stížnosti v patřičné lhůtě bez zbytečného zdržování. V případě, že nastane situace, kdy vyřízení stížnosti bude trvat delší časový úsek, než je předpokládáno, tak úřad o tom vždy obeznámí dotyčného a zároveň sdělí důvod průtahů s přibližným termínem, kdy bude stížnost vyřízena.

4. Předvídatelnost

Úřad je oprávněn plnit legitimní očekávání osob a má za povinnost rozhodnout podobným způsobem, jakým dříve rozhodoval v obdobném případě, popřípadě podle toho, jak rozhodoval v analogických případech nadřízený úřad. Jestliže se úřad v některém případě odklonil a rozhodl jiným způsobem, tak to sdělí v rozhodnutí společně s odůvodněním, proč tak učinil.

5. Přesvědčivost

V průběhu řízení podává úředník oprávněné osobě informace o zjištěných skutečnostech a povinnostech, jež má vůči úřadu a sděluje mu postup úřad tak, aby dotyčný porozuměl účelu řízení a aby směl uplatnit svá procesní práva. Také úřední dokumenty jsou napsány prostým a pochopitelným jazykem, aby je jedinec pochopil. V rámci komunikace s osobami se vychází z jejich rozumových a sdělovacích schopností. Úřad má také povinnost informovat osobu o opravných prostředcích proti svému rozhodnutí. A vždy musí dělat vše pro to, aby osoba, již se rozhodnutí týká, byla o všech počinech úřadu informovaná.

6. Přiměřenost

Postih oprávněných zájmů osob ze strany úřadu musí být co nejmenší a pouze tam, kde je to nezbytné. Úřad při prosazování pravomocí vždy přihlédne k mimořádné situaci jedince, aby proces proti němu nebyl neúměrně krutý. Po lidech žádá takovou součinnost, jež je k realizaci cíle řízení potřebná. A k vykonání svěřených povinností vymezuje osobám s přihlédnutím k jejich osobním poměrům takovou lhůtu, aby se mohli připravit na uskutečnění nově uložených povinností.

7. Efektivnost

Úřady se snaží dané věci řešit jako celek. V situaci, kdy odbor nebo některá organizační složka úřadu obdrží podání, jež není v jejich kompetenci, postoupí jej věcně příslušnému subjektu. Jestliže na věci pracuje více odborů nebo organizačních složek úřadu, tak si navzájem předávají informace o vývoji a snaží se postup navzájem zkoordinovat. Všechny úřady se ve své činnosti snaží postupovat pečlivě, aby došlo k faktickému vyřešení celé věci, a z tohoto důvodu činí taková opatření, aby dosáhly svého cíle.

8. Odpovědnost

Úřady se nevyhýbají odpovědnosti při řešení případů, jež patří do jejich působnosti. Pokud se úředník dopustí nějakého pochybení, nikdy ho nezapře své pochybení, ospravedlní se a přijme všechna potřebná opatření, aby odčinil své chyby. Také může informovat dotčenou osobu o možné náhradě škody v důsledku nesprávného úředního postupu.

9. Otevřenost

Osoby mají právo nahlížet do spisů a opatřovat si jejich kopie, neboť úřad svědomitě všechny dokumenty zakládá a nedělá mu pak problém je zpětně vyhledat. V případech ochrany osobních údajů, oprávněných zájmů jiných osob, utajovaných informací, obchodních tajemství nebo dalších zákonem omezených dokumentů může být přístup k nim do jisté míry omezen. Tento princip zaručuje i to, že při kontaktu úředníka s osobami, úředník sdělí své jméno, funkci a telefonní číslo nebo emailovou adresu. Samotná budova úřadu je zařízená tak, aby v ní byla snadná orientace, což zaručuje informační systém a také úřední deska, která je situována tak, aby byla jasně označená a přístupná široké veřejnosti.

10. Vstřícnost

Úředník jedná s osobami s úctou a slušností. Zabývá se všemi podněty a také na ně odpovídá, kromě těch, které jsou anonymní nebo těch, jež se opakují. Dále usiluje o dosažení cíle osob, kvůli kterému podali svou stížnost. Úředník nesmí za žádné situace porušovat lidskou důstojnost.⁷²

⁷² HRABCOVÁ, Dana, ed. *Principy dobré správy: sborník příspěvků přednesených na pracovní konferenci: Kongresový sál Kanceláře veřejného ochránce práv, Brno, 22. března 2006*. Brno: Masarykova univerzita pro Kancelář veřejného ochránce práv, 2006. ISBN 80–210–4001–7.

4.1.3 Působnost veřejného ochránce práv

První působností, kterou se ombudsman zabývá, je rovné zacházení a ochrana před diskriminací. Za diskriminaci se považuje rozdílné jednání s lidmi bez racionálního důvodu. Již zmiňovaný Antidiskriminační zákon stanovuje důvody, které určují nepřijatelné rozdíly mezi lidmi, nestačí se pouze cítit diskriminován, diskriminace zde musí existovat a musí se opírat o zákon. Snahou veřejného ochránce práv je umožňovat obětem diskriminace pomoc, vyhotovovat doporučení k dosažení rovného zacházení nebo činit výzkumy v oblasti diskriminace.

Další významnou působností ombudsmana je kontrola práv lidí s postižením, jež je ustanovena Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením. Veřejný ochránce práv vychází ze zkušeností z praxe a také má k dispozici tzv. poradní orgán sestavený z osob s handicapem nebo z osob, kteří hájí práva postižených. Poradní orgán má za cíl sbírat podněty a podávat ombudsmanovi náměty, kterými je příhodné se zabývat v okruhu lidí s postižením. Tento orgán veřejnému ochránci práv dále poskytuje odborné rady a účelné informace, opatřuje podněty od lidí s handicapem, jejich pečovatелů, ale i od organizací, jež hájí jejich práva, zabezpečuje informovanost o své činnosti v rámci této problematiky, nejen lidí s postižením a organizací obhajujících jejich práva, ale i široké veřejnosti. Ombudsman podává Výboru OSN pro práva lidí s postižením materiály a informace o jeho krocích a ten zpravidla posuzuje stav v jednotlivých státech a je-li potřeba, tak poskytne dotčeným zemím rady, jak zlepšit danou situaci.

Dohled nad omezováním svobody je také jednou z kompetencí, v rámci níž ombudsman provádí svá šetření. Místa, v nichž se omezuje svoboda, jsou hlavně věznice, policejní cely, domovy pro seniory, psychiatrické nemocnice, léčebny pro dlouhodobě nemocné, kojenecké ústavy, zařízení pro zajištění cizinců, zařízení pro děti a podobně. Veřejný ochránce práv činí i kontrolu nad výkonem vyhoštění cizinců z České republiky. Příchod do těchto zařízení nedává ombudsman většinou předem vědět a správce zařízení se dozví o jeho návštěvě až rovnou na místě. Návštěvy může činit kdykoli, nezáleží na tom, jestli je koná v pracovních dnech nebo o víkendech, jestli jsou brzy ráno nebo v pozdních večerních hodinách. Ombudsman má právo vcházet do všech

místností a nahlížet do spisů a materiálů zařízení, dokonce i do zdravotnické dokumentace osob, jež se zde zdržují, a klade důraz na spolupráci s interními specialisty, jak v rámci přípravy návštěvy, tak v jejím průběhu i při zhodnocení výsledku návštěvy. Také je oprávněn bez dalších osob komunikovat se zaměstnanci, pacienty, dětmi nebo vězni. Po každé návštěvě sestaví zprávu, v níž dané zařízení informuje o výsledcích svého šetření a v případě nálezu vad mu doporučí, jak tyto vady odstranit. A následně, po skončení komunikace mezi ombudsmanem a navštíveným zařízením, uveřejní zprávu společně se svým prohlášením.

Nejčtenější podněty adresované veřejnému ochránci práv se týkají sociálního zabezpečení. V oblasti sociálního zabezpečení se nejčastěji zabývá důchody, konkrétně invalidními důchody, na něž lidé podávají stížnost z důvodu jejich výše. Právě důchody jsou jednou z neúspěšnějších sfér, kterými se ombudsman zabývá, neboť ve většině případů, kdy dojde ke zjištění mylných kroků úřadu, je kancelář veřejného ochránce práv úspěšná při napravení těchto chyb. Další frekventovanou oblastí sociálního zabezpečení, jež spadá do rukou ombudsmana, jsou dávky. Obvykle se zabývá dávkami v hmotné nouzi, což jsou příspěvky na bydlení, doplatky na bydlení nebo mimořádná pomoc. Dále se zabývá dávkami státní sociální podpory, dávkami peněžité pomoci v mateřství, dávkami pro osoby se zdravotním postižením a jinými.

Druhou nejrozsáhlejší oblastí, kterou se ombudsman musí zabývat, je stavebnictví. Osoby se na něj obracejí ve spojitosti s lokací a s povolením stavby. Také se dotýká problematiky procesu odstranění stavby nebo s výtek na využívání staveb, jež byly zkolaudované k jinému záměru. Odbor stavebního úřadu se stará nejen o stavebnictví, ale i o životní prostředí, památkovou péči, ochranu zvířat před týráním nebo o pohřebnictví.

Také má na starosti problematiku týkající se rodin, práce a zaměstnanosti nebo zdravotnictví. V rámci stížností od rodin se nejčastěji zabývá případy, kdy jeden z rodičů nespolupracuje a nedává dítěti možnost vídat se s druhým rodičem nebo pokud kolizní opatrovník nezastupuje zájmy dítěte a podobně. Co se týče zdravotnictví, tak zde ombudsman řeší hlavně případy, jež jsou ve spojitosti se zdravotním pojištěním.

Do jeho působnosti spadá i odbor justice, migrace a financí. Sem patří záležitosti týkající se státní správy soudů, kdy dochází k otálení v procesu řízení ze strany soudu nebo k nepatřičnému chování soudních osob a porušování soudní důstojnosti, přičemž dle zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích se má touto problematikou zabývat předseda soudu a ombudsman může přezkoumat, jak tento problém předseda soudu vyřešil. I cizinci využívají pomoc veřejného ochránce práv při problémech s vízy nebo v situacích, které se vztahují k povolení k pobytu, případně k azylu.⁷³

4.1.4 Činnost veřejného ochránce práv

Veřejný ochránce práv může svou činnost zahájit ze 4 důvodů. Buď může zahájit svou činnost na základě podnětu, ať už fyzické nebo právnické osoby, jehož je ombudsman příjemcem, nebo na základě podnětu, jenž mu byl postoupen prostřednictvím poslance nebo senátora, dále prostřednictvím jedné z komor Poslanecké sněmovny, která tento podnět taktéž ombudsmanovi postoupila a v neposlední řadě může započít svou činnost na základě vlastní iniciativy.

Obsahem podnětu je co nejpřesněji vystihnout okolnosti věci a mimo jiné i oznámit, zda věc byla předložena i dalšímu státnímu orgánu, případně jaký byl výsledek. Kromě toho podnět musí obsahovat označení úřadu, eventuálně jméno a příjmení nebo jiné údaje o identitě osoby, k níž se podnět vztahuje. Dále doklad o tom, že úřad, k němuž podnět náleží, byl nezdařile vybidnut k nápravě, a jméno a příjmení stěžovatele a v případě, že podnět podává právnická osoba, tak název, sídlo a jméno osoby, jež je oprávněna jednat za ni svým jménem.⁷⁴

Jakmile ombudsman přijme podnět, nejprve zhodnotí, zda je stížnost v jeho kompetenci. V případě, že podnět nespadá do jeho působnosti, zhotoví a pošle stěžovateli písemnou zprávu, ve které mu sdělí, z jakého důvodu mu nemůže pomoci a ve zkratce mu poradí, jak jeho problém řešit. Odložit věc může v případech, kdy obsah stížnosti nesplňuje řádné náležitosti a nebyly doplněny ani v dané lhůtě, dále pokud je podnět je neodůvodněný, o věci již jedná nebo už

⁷³ *Působnost ombudsmana: Veřejný ochránce práv | Ombudsman* [online]. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/>

⁷⁴ §9, §11 zákona č. 349/1999 Sb., o *Veřejném ochránci práv* v posledním znění

jednal a rozhodl soud, pokud od právní moci nebo od události již uběhla v den doručení lhůta delší než jeden rok, případně věc už byla jednou prošetřena veřejným ochráncem práv a nevedlo by to k novému zjištění.

Pokud podnět spadá do kompetence veřejného ochránce práv a splňuje všechny potřebné náležitosti, tedy věc neodloží, ombudsman zahajuje šetření a informuje o tom stěžovatele. Má právo vcházet do úřadu i bez ohlášení a provádět zde svá šetření. V rámci svých šetření nahlíží do spisů, pokládá otázky zaměstnancům úřadu, hovoří samostatně bez dalších osob s jednotlivci, jež pobývají v zařízeních. Ombudsman tedy hromadí veškeré informace, fakta a další dokumenty a průběžně tyto zjištěné materiály vyhodnocuje. Následně vyhotoví Zprávu o výsledku šetření, kde zesumíruje svá zjištění, právní názory na danou věc, uvede, zda úřad udělal chybu či ne a tuto zprávu zašle jak stěžovateli, tak i úřadu, jehož se šetření dotýkalo.⁷⁵

V případě, že úřad nepochybil, veřejný ochránce práv celý případ uzavře, vyhotoví Zprávu o výsledku šetření a následně ji zašle stěžovateli i úřadu, jehož se to týká. Pokud úřad pochybil, musí ve lhůtě 30 dnů informovat ombudsmana o svých opatřeních, které povedou k nápravě mylných počinů. Jestliže kroky, k nápravě budou dostatečné, ombudsman celý případ ukončí a informuje o tom stěžovatele a dotýčný úřad. V případě, že úřad nepodnikl kroky směřující k nápravě, ombudsman vypracuje Závěrečné stanovisko, ve kterém navrhne možnosti nápravy a úřad má opět 30 dnů na to, aby učinil kroky směřující k nápravě, přičemž o těchto krocích informuje i stěžovatele. Jestliže ani v tomto případě neučiní úřad nápravu, veřejný ochránce práv přikročí k sankcionování. Sankce spočívá v tom, že ombudsman vše sdělí nadřízenému orgánu chybujícího úřadu a domáhá se skrze něho nápravy. Dále může prezentovat případ v médiích, včetně uvedení jmen a funkcí chybujících úředníků.⁷⁶

⁷⁵ §12, §14, §15 zákona č. 349/1999 Sb., o *Veřejném ochránci práv* v posledním znění

⁷⁶ *Jak probíhá šetření: Veřejný ochránce práv | Ombudsman* [online]. [cit. 5. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/info/setreni/>

4.1.5 Zvláštní oprávnění a povinnosti veřejného ochránce práv

Veřejný ochránce práv má právo navrhnout vydání, změnu nebo zrušení právního či vnitřního předpisu. Návrhy předkládá úřadu, jehož působnosti se týkají a jedná-li se o návrhy zákonů, ty předkládá vládě.

Poslanecké sněmovně ombudsman podává minimálně jednou za 3 měsíce informaci o své činnosti a každý rok jí do 31. března předkládá písemnou zprávu, v níž ji informuje o své aktivitě za minulý rok. Zprávu dále zasílá Senátu, prezidentu republiky, vládě, ministrům a jiným správním úřadům, jež mají celostátní působnost, a také tuto zprávu náležitým způsobem uveřejňuje. O svých činnostech pravidelně informuje i veřejnost a také tyto zprávy náležitě uveřejňuje. Nejčastěji se jedná o zprávy z návštěv zařízení nebo zprávy o ukončených šetřeních v dílčích věcech.⁷⁷

4.2 Zástupce veřejného ochránce práv

Veřejný ochránce práv má k dispozici zástupce, který ho v době jeho nepřítomnosti zastupuje nebo ho ombudsman může pověřit výkonem některé své kompetence. Stejně jako ombudsmana, tak i jeho zástupce volí Poslanecká sněmovna.⁷⁸

Současná zástupkyně veřejného ochránce práv obstarává záležitosti týkající se ochrany práv dětí a rodin, monitoruje činnost orgánu OSPOD nebo dohlíží na ústavní výchovu. Na starost má také úsek práce a zaměstnanosti, kde dohlíží na činnost úřadu práce, prověřuje orgány inspekce práce, dále se zabývá činnostmi Police ČR nebo Vězeňské služby ČR, školstvím a podobně.⁷⁹

⁷⁷ §23, §24 zákona č. 349/1999 Sb., o *Veřejném ochránci práv* v posledním znění

⁷⁸ §2 zákona č. 349/1999 Sb., o *Veřejném ochránci práv* v posledním znění

⁷⁹ *Zástupkyně veřejného ochránce práv: Veřejný ochránce práv | Ombudsman* [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/deputy/>

Závěr

Záměrem této práce bylo vytvořit souhrnný a obecný přehled základních informací o úřadu Evropského ombudsmana, o právní úpravě, vývoji, jeho činnosti, volbě, pravomocech a dalších podstatných aspektech spojených s touto funkcí. Tato práce se primárně zaměřuje na Evropského ombudsmana, ale je zde i zmínka o Veřejném ochránci práv v České republice a jeho zařazení do Evropské sítě veřejných ochránců práv.

Evropský veřejný ochránce práv vznikl na základě Maastrichtské smlouvy, jež nabyla platnosti roku 1993, ale až v roce 1995 byl zvolen první ombudsman. Smlouva o fungování Evropské unie zmiňuje obecnou charakteristiku této instituce a např. vymezuje, kdo jej volí a také kdo jej smí odvolat. Volbu tohoto nezávislého, nestranného a mimosoudního úřadu má na starost Evropský parlament. Ombudsman vykonává svůj úřad po dobu 5 let s možností znovuzvolení. Na návrh Evropského parlamentu jej odvolává z funkce Evropský soudní dvůr, za předpokladu, že se dopustil závažných omylů nebo přestal vyhovovat podmínkám, které jsou důležitým předpokladem pro plnění této funkce. Nedílnou součástí právního rámce fungování tohoto úřadu je Statut, což je nařízení Evropského parlamentu, kterým se stanoví pravidla a obecné podmínky výkonu funkce veřejného ochránce práv.

Úlohou euroombudsmana je hlavně eliminovat nebo alespoň snížit nevoli občanů s nesprávným úředním postupem a současně pomáhat s ochranou práv osob, kteří přicházejí do kontaktu s orgány Evropské unie. Občané většinou netuší, jak se dožadovat svých práv a zájmů. A právě ombudsman je ten, který oproti soudním institucím zahajuje svá šetření, ať už z vlastního podnětu nebo na základě stížnosti, pokud daný unijní orgán pochybil v důsledku nesprávného úředního postupu, nebo pokud unijní orgány nejednaly v souladu s právem, nerespektovaly zásady dobré správy nebo porušily lidská práva.

Ačkoliv se denně nesetkáváme s problémy, jež nám způsobují instituce nebo orgány Evropské unie, tak i přes tuto skutečnost není vyloučeno, že nenastane situace, kdy budeme čelit právě takovým překážkám. V tomhle případě je důležitá povědomost, že zde existuje institut, jako je Evropský veřejný ochránce práv, který nám dokáže pomoci hájit naše práva proti porušení pravidel

řádné správy ze strany unijních orgánů. Zaujala mě myšlenka dostupnosti pomoci v případě, kdy už nemůžeme najít žádný jiný účinný právní prostředek. Považuji tuto funkci za velmi prospěšnou pro každého bezradného občana Evropské unie. Poznala jsem, že velice užitečnou funkcí v tomto směru je i pozice našeho národního ombudsmana. Ten řeší spoustu protiprávních jednání, která neodpovídají principům demokratického právního státu. Často se určitě setkává i s pasivitou úřadů. Myslím si, že vzhledem ke složitosti dnešní doby a jejích problémům, se lze domnívat, že instituce jako veřejný ochránce práv je nesmírně důležitá, protože nám ručí za zákonnost dnešní rozvíjející se demokratické evropské společnosti. Jsem toho názoru, že ombudsman je nepostradatelná instituce pro občany Evropské unie. Důležité je především i to, jak se k této funkci postaví samotný zvolený zástupce a jaké má kvality a schopnosti a zda si získá důvěru občanů Evropské unie.

Při zpracování bakalářské práce jsem čerpala z ověřených zdrojů a z tohoto důvodu si myslím, že práce je důvěryhodná a vhodná jako naučný materiál, ze kterého by mohla těžit široká veřejnost, resp. občané Evropské unie. Práci můžeme považovat jako zdroj informací obohacený o poznatky z oblasti evropského práva, konkrétně instituce týkající se Evropského ombudsmana. Z tohoto důvodu mohu konstatovat, že cíl mé bakalářské práce byl splněn.

Seznam použité literatury

Monografie

BORCHARDT, Klaus-Dieter. *ABC práva EU*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2017. ISBN 978-92-79-63638-7.

DIAMANDOUROS, Nikoforos. *Co pro Vás může udělat evropský veřejný ochránce práv? : Přehled práce veřejného ochránce práv a způsobů, kterými Vám může pomoci*. Evropská společnost, 2008. ISBN 92-9212-030-1.

FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. ISBN 978-80-7325-450-6.

HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: teorie veřejné správy*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-561-0.

PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-611-8.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 6. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-752-1.

TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 5., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-546-6.

VOGIATZIS, Nikos. *The European Ombudsman and Good Administration in the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2017. ISBN 978-1137573940.

Časopisecké články

MAGNETTE, Paul. Between parliamentary control and the rule of law: the political role of the Ombudsman in the European Union. *Journal of European Public Policy*. 2003, Volume 10, Issue 5, 677-694. ISSN 1350-1763.

Konferenční příspěvky

HRABCOVÁ, Dana, ed. *Principy dobré správy: sborník příspěvků přednesených na pracovní konferenci*. Kongresový sál Kanceláře veřejného ochránce práv,

Brno, 22. března 2006. Brno: Masarykova univerzita pro Kancelář veřejného ochránce práv, 2006. ISBN 80–210–4001–7.

Zákonná úprava a IAŘ

Evropský kodex řádné správní praxe: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 22. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/publication/cs/3510>

Jednací řád Evropského parlamentu: Evropský parlament [online]. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2021-01-18-RULE-231_CS.html

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/47, 26. 10. 2012 [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

Listina základních práv a svobod EU: Úřední věstník Evropské unie C 326/391 26.10. 2012 [online]. [cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Nařízení Evropského parlamentu (EU, Euratom) 2021/1163 ze dne 24. 6. 2021, kterým se stanoví pravidla a obecné podmínky výkonu funkce veřejného ochránce práv (statut evropského veřejného ochránce práv): Úřední věstník Evropské unie L 253/1 16. 7. 2021 [online]. [cit. 17. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32021R1163>

Principy ochrany a podpory ombudsmanských institucí: Veřejný ochránce práv | Ombudsman [online]. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/predpisy/Benatske-principy.pdf>

Protokol (č. 6) o umístění sídel orgánů a některých institucí, subjektů a útvarů Evropské unie: Úřední věstník Evropské unie C 326/265 26. 10. 2012 [online]. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

Prováděcí ustanovení: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 20.2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/legal-basis/implementing-provisions/cs>

Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s., *Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením v posledním znění*

Zákon č. 198/2009 Sb., *o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) v posledním znění*

Zákon č. 349/1999 Sb., *o Veřejném ochránci práv v posledním znění*

Webové stránky a elektronické zdroje

Co je SOLVIT?: Evropská komise [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index_cs.htm

Evropská síť veřejných ochránců práv: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/european-network-of-ombudsmen/about/cs>

Evropské spotřebitelské centrum: Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/spotrebitelsky-asistencni-system/evropske-spotrebitelske-centrum--251665/>

Jak kontaktovat veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/easy2read/cs>

Jak probíhá šetření: Veřejný ochránce práv | Ombudsman [online]. [cit. 5. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/info/setreni/>

Jak řešíme stížnosti?: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 24. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/complaint-process-guide>

Průvodce stížnostmi: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/make-a-complaint>

Přístup veřejnosti k dokumentům EU a úloha evropského veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/access-to-documents>

Působnost ombudsmana: Veřejný ochránce práv | Ombudsman [online]. [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/>

Tým veřejného ochránce práv: Evropský veřejný ochránce práv. [online]. [cit. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/office/staff>

Výroční zpráva 2016: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/79333>

Výroční zpráva 2017: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/94827>

Výroční zpráva 2018: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/113728>

Výroční zpráva 2019: Evropský veřejný ochránce práv [online]. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/doc/annual-report/cs/127393>

Zástupkyně veřejného ochránce práv: Veřejný ochránce práv | Ombudsman [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/deputy>

Zrychlený postup“ evropské veřejné ochránkyně práv – pomoc s rychlejším přístupem k dokumentům EU: Evropský ochránce veřejných práv [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/access-to-documents/fast-track>

Kvalifikační práce

POSPÍŠILOVÁ, Andrea. *Evropský veřejný ochránce práv*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Václav Stehlík, LL.M. Ph.D.

RÖHRICH, Jan. *Postavení evropského ombudsmana*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra evropského práva. Vedoucí práce prof. JUDr. Richard Král, Ph.D., LL.M., DSc.